

Gronings: een taal die pech heeft gehad

Streektaaldeskundige

Annemarie Kok

Cursussen Gronings lopen 'als een tierelier' en maar liefst 64 000 mensen kwamen naar de tentoonstelling over de Groningse zanger Ede Staal, afgelegen zomer in Leens. Twee voorbeelden die volgens Siemon Reker wijzen op een groeiende belangstelling voor het dialect. „De provincie erkent dat ook in de nieuwe cultuurnota.” Toch hangt de 'streektaalfunctionaris' juist nu een flinke bezuiniging boven het hoofd.

Reker (50) werkt aan de Groningse universiteit. Daar is hij zeventien jaar geleden aangesteld, grotendeels gefinancierd door de provincie. Om onderzoek te doen en het Gronings te stimuleren. Drie jaar geleden kreeg hij versterking: met twee parttime krachten vormt hij sindsdien het Bureau Groninger Taal en Cultuur.

Hij heeft altijd in grote vrijheid inhoud kunnen geven aan zijn taken, vertelt hij. En ieder jaar heeft hij daarover de provincie bericht.

In 1998 nog kreeg hij veel lof toegezwaaid, onder meer voor een uitgave van een vergeten, niet eerder gepubliceerd Gronings woordenboek, het 'vergelijkend Woordenboek van den Groningschen Tongval'.

„Verder kwam er geen reactie op mijn jaarverslagen, ook niet op de positieve beoordelingen van de adviesraad van het bureau. Tot in de loop van vorig jaar de provincie als een dief in de nacht achter me opdook. In de nieuwe cultuurnota staat dat ik twintig procent van het toch al minimale

budget van 250 000 gulden moet inleveren.”

En dat steekt. 'Onrechtvaardig' noemt hij de volgens hem nauwelijks onderbouwde bezuiniging, waarover provinciale staten volgende week beslissen. „En dat nota bene in het Europese jaar van de taal en in een tijd van grote economische voorspoed.”

De enige kritiek die hem de afgelopen jaren bereikte, zegt hij, is dat de complete Groningse grammatica nog altijd niet klaar is. De opdracht daarvoor kreeg hij in 1990. „Ik heb toen niet goed gezien wat een enorme klus dat was. En het zal me ook nimmer lukken die af te krijgen, als ik niet aanzienlijk meer middelen krijg.”

Dialect praten wordt nog steeds 'dom' gevonden

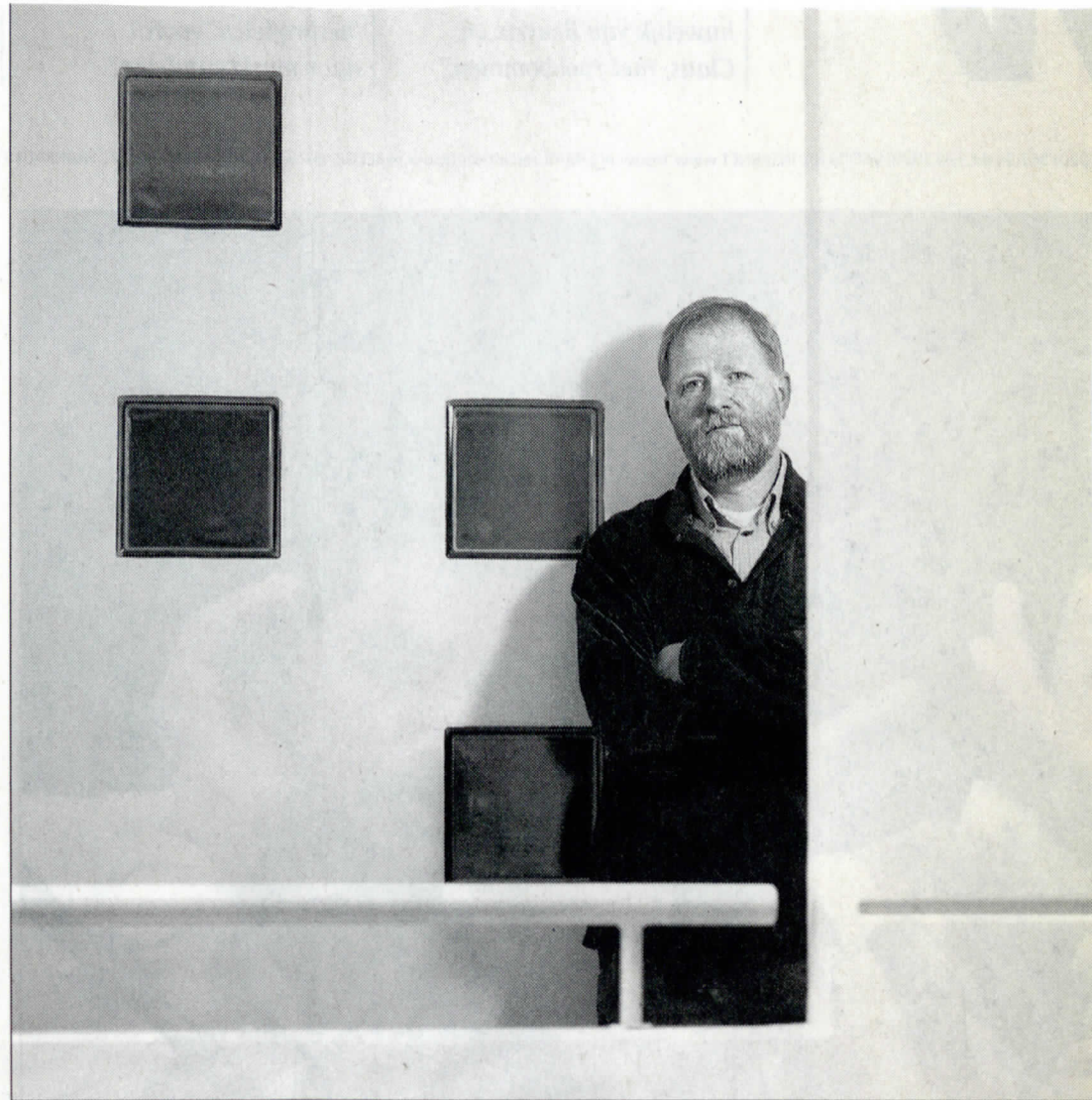
De gang van zaken, zegt Reker gelaten, sluit goed aan bij de definitie die hij ooit gaf van het begrip streektaal: 'een taal die pech heeft gehad'. Die sneue positie heeft, denkt hij, alles te maken met het feit dat tweetaligheid niet als een normale situatie wordt geaccepteerd. „De heersende opvatting is nog altijd: dialect is dom. Men vindt het gezellig en grappig om mensen Gronings te horen spreken of te horen zingen maar serieuze zaken bespreekt men liever in het Nederlands. Op TV Noord hoor je het Gronings *au fond* alleen in straatinterviews, waarin vaak niet al te verstandige dingen worden geroepen, en tijdens het weerbericht. Dat werkt stigmatiserend.”

Op de regionale radio is het Gronings veel vaker te beluisteren. Zelf maakte Reker er in het verleden uiteenlopende programma's voor. Eerst naast zijn studie Nederlands, later naast zijn baan als streektaalfunctionaris. Zoals het culturele 'Sloaperstil' dat hij op zondagochtend presenteerde, met bijdragen van Ede Staal, en 'Station Noord', dat live vanuit de provincie werd uitgezonden met Jan Mulder als vaste, Groningse gast.

„Die programma's trokken een breed publiek, dat vond ik belangrijk. Anders dan het provinciebestuur geloof ik niet in activiteiten voor allerlei aparte 'doelgroepen'. Zo is ooit geopperd Gronings te geven aan asielzoekerskinderen. Dat is toch absurd? Je hebt, om maar wat te noemen, veel meer aan een goede Groningse talkshow op tv, waarin ook mensen met publieke functies optreden. Ik heb vaak, maar vergeefs voor zo'n programma gepleit.”

Reker stopte midden jaren negentig met radio maken omdat hij de combinatie met zijn baan te zwaar vond. Maar drie jaar geleden keerde hij terug als presenter van het vroege nieuws. „Dat heb ik tot 1 januari gedaan, één keer per week, als invaller. Het leuke was dat ik kon laten zien dat iemand als ik, die hecht aan het Gronings, ook acceptabel Nederlands spreekt. Want het is geen kwestie van 'of of', zoals vaak wordt gedacht. Die talen kunnen heel goed naast elkaar bestaan.”

Als nieuwslezer liet hij dat letterlijk horen: „Wanneer ik een Gronings sprekende geïnterviewde moest introduceren, schakelde ik in de laatste twee zinnen zelf vast van het Nederlands over op het Gronings.”

Al jaren bijvert onderzoeker Siemon Reker zich aan de Universiteit Groningen om het stimuleren van het Gronings.

FOTO REYER BOXEM

Vanuit zijn taalbureau heeft hij de afgelopen zeventien jaar 'knetterhard' gewerkt om meer aan de weet te komen over het Gronings en om de positie van het dialect – alleen het Fries mag zich naast het Nederlands een rijkstaal noemen – te verbeteren. Al is hij 'geen paus van het Gronings'. „Ik sta niet te juichen bij elk boek dat in streektaal wordt geschreven.”

Hij begon bijna vanuit het niets het dialect te bestuderen. Er was heel weinig over bekend. Daarom vroeg hij een tijdlang honderden Groningers hem te informeren over Groningse woorden die zij gebruikten. Dat gaf een goed beeld van verschuivingen in de taal. „Zoals alle dialecten, is ook het Gronings steeds meer op het Nederlands gaan lijken. 'Hai

gaait' is allang 'hai of hoi goat'.”

Van zijn hand verschenen diverse wetenschappelijke publicaties en populaire uitgaven. Hij gaf talloze lezingen en trachtte ook de onderwijswereld voor streektaal te interesseren. „Op allerlei niveaus is er – niet alleen door mij – geprobeerd het Gronings een bescheiden plaats te geven in het onderwijs, met lespakketten en speciale projecten.

Maar veel heeft dat niet opgeleverd. Men wil er niet aan. En dat is geen wonder aangezien het zo lang een negatief imago heeft gehad. In veel gezinnen is het onderdrukt omdat dialect spreken je carrièrekansen maar zou schaden.”

Dat 'streektaal' niettemin in opkomst is, blijkt wel uit het feit

dat steeds meer provincies streektaaldeskundigen in dienst nemen. „Overijssel begon een jaar of vier geleden enthousiast met in één klap drie collega's. De Friese gemeenten Oost- en West-Stellingwerf hadden kort daarvoor een streektaalfunctionaris aangesteld. In Zeeland en Limburg zijn ze er mee bezig.”

De overeenkomst, zegt Siemon Reker, is dat aandacht voor dialect nergens echt wat mag kosten. „Zeker als je het vergelijkt met Friesland, waar miljoenen aan het Fries worden gependend, zijn de bedragen bedroevend. Men wil het 'eigene' wel een plaats geven, maar tegelijk is er die vreemde angst voor tweetaligheid, de angst voor extremisme, voor Friese toestanden.” Trouw 29.1.01